

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΝΝΗ
ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΔΙΠΛΟΥΣ ΠΕΛΕΚΥΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΑΝΟΥ
& ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΤΟΥ ΠΗΓΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΜΠΑΡΔΑΚΑΣ

ΑΘΗΝΑ
2015

**Η ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ Η
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΕ ΑΥΤΗΝ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ
ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΑΝΟΥ & ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΤΟΥ ΠΗΓΑ**

Με την Παπική Βούλα «Inter gravissimas» του Πάπα Γρηγορίου του ΙΓ΄, που εκδόθηκε στις 24 Φεβρουαρίου του 1582 αποφασίσθηκε η εφαρμογή νέου ημερολογίου με ημερομηνία εφαρμογής την 5^η Οκτωβρίου 1582, η οποία ονομάστηκε 15^η. Έτσι γεννήθηκε στην παλαιά και πεπτωκότα Ρώμη

το Γρηγοριανό ημερολόγιο. Οι Λατίνοι θεώρησαν πως διόρθωσαν το λάθος των Αγίων Πατέρων και έσπευσαν να επιβάλουν σε ολόκληρο τον κόσμο το επίτευγμά τους.

Ο Γρηγόριος φρόντισε να στείλει αμέσως αντιπρόσωπο στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμία, με σκοπό να τον πείσει να αποδεχτεί την ημερολογιακή Καινοτομία. Συγκεκριμένα στις 27 Μαΐου 1582 ο παπικός απεσταλμένος Livio Cellini συνάντησε τον

Πατριάρχη και του παρέδωσε ένα σύγγραμμά του υπέρ της Καινοτομίας¹.

Ο Ιερεμίας κράτησε επιφυλακτική στάση, όπως φαίνεται και από επιστολή που απέστειλε τον Ιούλιο του 1582 προς τον Αρχιεπίσκοπο Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρο² και στην οποία παραπέμπει για το θέμα στον διαπρεπή κανονολόγο Ματθαίο Βλάσταρη (Σύνταγμα κατά Στοιχείον, Κεφάλαιον Ζ΄, Περί του αγίου Πάσχα³).

Τον Ιανουάριο του 1583 ο Πατριάρχης Ιερεμίας αποστέλει Σιγγίλιο⁴ προς τους Ορθοδόξους της Μικράς Ρωσίας⁵. Στο έγγραφο αυτό, το οποίο συνυπογράφει και ο

¹ Βασιλικής Τζώγα, Μελέτιος Πηγάς (διδακτορική διατριβή), Αθήνα 2009, σελ. 302.

² Εκδόθηκε στο G. Hofmann, Griechische Patriarchen u. römische Päpste, Bd. 2/4: Patriarch Jeremias II, Rome 1932, σελ. 240 (βλέπε Κείμενο 1).

³ Ρ.Γ. 145, 65-108 και Γ. Ράλλη – Μ. Ποτλή, Σύνταγμα των θείων και ιερών Κανόνων, τόμος ΣΤ΄, Αθήνα 1859, σελ. 404 κ. εξ.

⁴ Σιγγίλιο λεγόταν η επίσημη επιστολή, αυτοκρατορική ή πατριαρχική, σφραγισμένη με βούλα (sigillum).

⁵ Πρόκειται για την σημερινή Ουκρανία, στην οποία υπήρχε μεγάλος πληθυσμός Ορθοδόξων, πριν αυτός δεχθεί πλήγμα από την τότε εμφανιζόμενη Ουνία.

εν Κωνσταντινουπόλει τότε ευρισκόμενος Πατριάρχης Αλεξανδρείας Σίλβεστρος⁶, αναφέρεται σύγκληση Συνόδου που καταδίκασε για πρώτη φορά την ημερολογιακή Καινοτομία. Επομένως, και μιας και η επιστολή συντάχθηκε τον Ιανουάριο του 1583, υπάρχει πιθανότητα η Σύνοδος, γνωστή ως Πανορθόδοξος του 1583, να συγκλήθηκε στα τέλη του 1582. Σε αυτήν αναφέρεται αργότερα και ο Μελέτιος Πηγάς γράφοντας πως *«συναθροισθέντες οι πατέρες, των τετάρων παρόντων πατριαρχών, των μεν αυτοπροσώπως, των δε δι' επιτρόπων, συνοδικώς απεφήνατο στερεάν μένειν την των πατέρων του πασχαλίου μέθοδον, και απεδοκίμασαν την του γρηγοριανού καλανδαρίου καινοτομίαν»*⁷.

Η Σύνοδος αυτή εξέδωσε Συνοδικό Τόμο (Κωνσταντινουπόλεως), όπως φαίνεται και από την μαρτυρία του Μελετίου Πηγά⁸, ο οποίος δεν διασώθηκε.

⁶ Εδώ δημοσιεύεται από το υπ' αριθμόν 2347 χειρόγραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (φ. 48). Μέρος του δημοσιεύθηκε στο περιοδικό του π. Νικολάου Δημαρά «Άγιοι Κολλυβάδες» (Φθινόπωρο-Χειμώνας 2013) και ολόκληρο στο τεύχος 1/2014 του ιστορικού περιοδικού Byzantinische Zeitschrift (ιδρύθηκε από τον γνωστό Γερμανό βυζαντινολόγο Karl Krumbacher το 1892) στο άρθρο της Vasiliki Ch. Tzoga Un sigillion inédit du patriarche de Constantinople Jérémie II et d'Alexandre Sylvestre sur la réforme du calendrier, σελ. 246-249 (κείμενο 4 – επιμέλεια και διορθώσεις ημέτερες).

⁷ Μελετίος Πηγάς προς τον πρεσβύτερο Ιωάννη Γράσο (Κείμενο 10).

⁸ Αυτόθι.

Στον Τόμο αυτόν βασίστηκε το παραπάνω Σιγγίλιο, όπως και η επιστολή προς τους Αρμενίους, στην οποία θα γίνει αναφορά παρακάτω.

Στα τέλη Φεβρουαρίου του 1583 ο πρέσβης⁹ των Ενετών στην Κωνσταντινούπολη Gianfrancesco Morosini (αργότερα έγινε Καρδινάλιος) επισκέφτηκε τον Ιερεμία και τον

Σχέδιο του Ιερεμία του Β' από το βιβλίο *Turcograeciae* του Μαρτίνου Κρούσιου (Basel 1584)

παρακάλεσε να διατάξει τις ελληνικές εκκλησίες που ήταν υπό την κυριαρχία των Ενετών να υιοθετήσουν το νέο ημερολόγιο¹⁰. Ο Πατριάρχης του απάντησε ότι «δεν εξαρτάται από αυτόν να μεταβάλη ό,τι εθέσπισαν οι Άγιοι Πατέρες και επί τόσα έτη ετηρήθη πιστώως»¹¹. Ο Morosini τον αντέκρουσε με ένα επιχείρημα που χρησιμοποιούν

⁹ Bailo: τίτλος Ενετών διπλωματών στην Κωνσταντινούπολη (<http://en.wikipedia.org/wiki/Bailo>).

¹⁰ Κωνσταντίνου Μέρτζιου, Πατριαρχικά, Αθήνα 1951, σελ. 8.

¹¹ Αυτόθι.

ακόμη και σήμερα οι νεοημερολογίτες: «το να εορτάζει τις την μίαν ή την άλλην ημέραν δεν είναι άρθρον πίστεως»¹². Μπρος όμως στην σταθερή άρνηση του Πατριάρχου έγραψε τα εξής βαρυσήμαντα, τα οποία τιμούν όσους κράτησαν την ορθόδοξη παρακαταθήκη, αλλά και ντροπιάζουν όσους την απεμπόλησαν: «Οι Έλληνες ούτοι είναι τόσον επίμονοι εις τα ζητήματα ταύτα ώστε προτιμούν να χάσουν χίλιες φορές την ζωήν των, παρά να αποδεχθούν μεταβολήν τινά και διότι είναι όλως αμαθέστατοι και είναι ευχαριστημένοι να ζήσουν και να αποθάνουν ως έζησαν οι γονείς των και ως εθέσπισαν οι Άγιοι Πατέρες...»¹³.

Αμέσως μετά την συνάντηση αυτή ο Ιερεμίας συνέταξε επιστολή προς τον Nicolò da Ponte¹⁴, η οποία αποτελεί μνημείο ορθοδόξου ομολογίας¹⁵.

¹² Αυτ.

¹³ Αυτ. Τελικώς οι Λατίνοι, και ως αποτέλεσμα της άρνησης αυτής, αναγκάστηκαν το 1588 (με διάγγελμα του παπικού αρχιεπισκόπου Κέρκυρας Ιωάννου Βάλβη) να διατάξουν τους Λατίνους της Ανατολής να ακολουθούν και αυτοί το Ιουλιανό ημερολόγιο και πασχάλιο (βλ. Ερμάννου Λούντζη, Περί της πολιτικής καταστάσεως των Επτανήσων επί Ενετών, Αθήναι 1856, σελ. 102), πράγμα που έγινε μέχρι το 1924.

¹⁴ Δόγης της Βενετίας κατά τα έτη 1578-1585.

¹⁵ Δημοσιεύθηκε στα Σοφοκλέους Οικονόμου, Βίος Γρηγορίου Μητροπολίτου Ειρηνουπόλεως και Βατοπαιδίου, Αθήνα 1860, σελ. 58-62, Ιωάννου Βελλούδου, Χρυσόβουλλα και γράμματα των οικουμενικών πατριαρχών, Βενετία 1873, σελ. 6-12 και αλλού (Κείμενο 6).

Λίγο μετά ο Ιερεμίας στέλνει δύο πατριαρχικούς έξαρχους (τον πρωτοσύγκελλο Νικηφόρο¹⁶ και τον αρχιμανδρίτη Διονύσιο) στις βόρειες χώρες (Ρωσία και Πολωνία) εφοδιασμένους με πατριαρχικές επιστολές¹⁷. Σε μία από αυτές, απευθυνόμενη «προς τους ορθοδόξους της

Η καθ' ημάς Ανατολή το έτος 1600

¹⁶ Νικηφόρος Παράσσης. Ομολογητής και μέγας αγωνιστής κατά της Ουνίας. Μαρτύρησε στην φυλακή από τους Λατίνους οι οποίοι τον άφησαν να πεθάνει από αστία (<http://www.impantokratoros.gr/nikhforos-exarchos-brest.el.aspx>).

¹⁷ Andrzej Borkowski, Ο αγώνας των ορθοδόξων Πατριαρχείων κατά της Ουνίας στην Πολωνία κατά την τελευταία εικοσαετία του ΙΣΤ' αιώνα (1583-1601)(διδακτορική διατριβή), Αθήνα 2008, σελ. 34.

Δυτικής Ρωσίας»¹⁸ προτρέπει τους πιστούς να αποστρέφονται τις λατινικές καινοτομίες.

Τον Ιούλιο του 1583 συνέταξε δεύτερη επιστολή προς τον Φιλαδελφείας Γαβριήλ στην οποία τον κατηγορεί για διπλοπροσωπία στο ημερολογιακό ζήτημα¹⁹.

Την ίδια χρονιά ο Πάπας έστειλε για δεύτερη φορά αντιπροσώπους στον Ιερεμία με τον ίδιο σκοπό. Αυτή τη φορά επέλεξε Έλληνες στην καταγωγή, τον Κερκυραίο Μιχαήλ Έπαρχο και τον Ζακύνθιο Ιωάννη Βοναφέα. Οι δύο αντιπρόσωποι κομίζοντας πλούσια δώρα έφθασαν τον Ιούλιο του 1583 στην Κωνσταντινούπολη. Οι διαπραγματεύσεις κράτησαν μέχρι τον Αύγουστο.

Ο Ιερεμίας αν και φαίνεται να πείστηκε από τον Βοναφέα για τα φιλελληνικά αισθήματα του Πάπα (όπως μαρτυρεί και επιστολή του στον Γρηγόριο τον ΙΓ'²⁰ και στον καρδινάλιο Guglielmo Sirleto²¹) εν τούτοις δεν παρασύρθηκε και δεν αποδέχτηκε την πρόταση του Πάπα, αφού ενήργησε σύμφωνα με την ορθόδοξη διδασκαλία, κατά την οποία οι σημαντικές αποφάσεις της Εκκλησίας

¹⁸ Η επιστολή στην σλαβωνική γλώσσα δημοσιεύθηκε στο И. Малышевский, Александрыйский Патриарх Мелетий Пигас и его участие в делах Русской Церкви, Т2., Киев 1872, σελ. 100-101 (του παραρτήματος). Εδώ παρουσιάζεται για πρώτη φορά η νεοελληνική της μετάφραση (κείμενο 5).

¹⁹ Μέρτζιου, ο. π., σελ. 9-10 (Κείμενο 7).

²⁰ Hofmann, ό. π., σελ. 244.

²¹ Αυτ., σελ. 245. Ο Γουλιέλμος Σιρλέτος καταγόταν από Έλληνες της Καλαβρίας (βλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Σχέσεις Ορθοδόξων και Λατίνων κατά τον ιστ' αιώνα, *Θεολογία* 3 (1925), σελ. 106).

δεν παίρνονται μονομερώς από έναν επίσκοπο, ακόμη και πατριάρχη, αλλά από σύμπασα την Εκκλησία εν Συνόδω συνερχομένη. Ενημέρωσε μάλιστα τον πρέσβη των Ενετών πως θα συμβουλευθεί τους άλλους Αρχιερείς και πως θα ανακοινώσει την απόφαση, ζητώντας περιθώριο ένα ή δύο έτη²². Ταυτόχρονα προέβη στον εξής ελιγμό: έστειλε φιλική επιστολή προς τον Πάπα στην οποία, χωρίς να φανερώνει τις αληθινές του απόψεις για την Καινοτομία, ζητεί διορία για να απαντήσει, αιτούμενος παράλληλα να μην πιέζονται οι ορθόδοξοι για το θέμα αυτό. Για την επιστολή αυτή θα αναφερθούμε στο παράρτημα²³.

Στις 20-11-1583 συντάχθηκε επιστολή, εκ του Συνοδικού Τόμου Κωνσταντινουπόλεως, και εστάλη προς τους Αρμενίους της Λεοπόλεως²⁴, οι οποίοι είχαν ζητήσει τη γνώμη του Πατριάρχου για το νέο ημερολόγιο, το οποίο οι Λατίνοι τους πίεζαν να δεχτούν.

Το ίδιο έτος ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Σωφρόνιος είχε προτρέψει τον τότε Πρωτοσύγκελλό του Μελέτιο Πηγά να συγγράψει ειδική μελέτη περί του ημερολογιακού ζητήματος, την οποία ο Μελέτιος ονόμασε «Τόμο Αλεξανδρινό», προς αντιδιαστολή προς τον της Κωνσταντινουπόλεως²⁵. Ο Τόμος

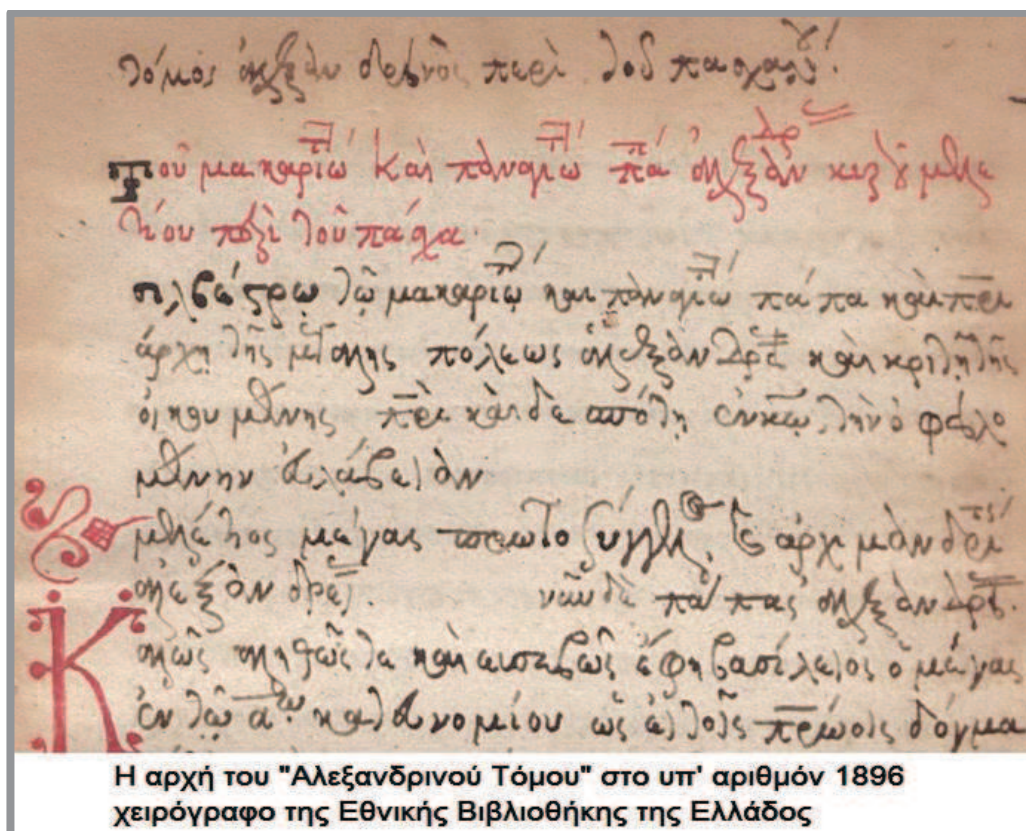
²² Μέρτζιου, ο. π., σελ. 10.

²³ Βλέπε στο Κείμενο 1 του παραρτήματος.

²⁴ Η Λεόπολη ή Λεοντόπολη, γνωστή και ως Λβοφ ή Λβιβ ιστορική πόλη που βρίσκεται στην σημερινή Ουκρανία (<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%B2%CE%B9%CE%B2>).

²⁵ Η άποψη πως ο Μελέτιος συνέγραψε τον «Αλεξανδρινό Τόμο» πριν την πρώτη Πανορθόδοξη Σύνοδο (βλ. Τζώγα, ό. π., σελ. 478) δεν τεκμηριώνεται επαρκώς.

αυτός κυκλοφόρησε σε δύο γλωσσικές παραλλαγές²⁶ και γνώρισε διάφορες εκδόσεις²⁷, ενώ αργότερα μεταφράστηκε

και στην ρωσική²⁸, την αραβική²⁹ και αργότερα και στην ρουμανική γλώσσα³⁰.

²⁶ Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη, Ιστορική και Κανονική θεώρησις του Παλαιοημερολογητικού ζητήματος (διδακτορική διατριβή), Αθήναι 1982, σελ. 21, υπ. 26. Του ιδίου, Μελέτιος Πηγάς, Αθήναι 1971, σελ. 88. υπ. 65. Μελετίου Πηγά, Χρυσοπηγή (επιμέλεια Γ. Βαλέτα), Αθήναι 1958, σελ. 34.

²⁷ Στην παρούσα έκδοση αντιγράφουμε το κείμενο που εξέδωσε ο Μανουήλ Γεδεών (Μελετίου Πηγά Επιστολή προς Σίλβεστρον Πατριάρχην περί Πασχαλίου, Αθήναι 1924) εκ του υπ' αριθμόν 256 (3790) χειρογράφου της Μονής Διονυσίου (Κείμενο 9).

²⁸ Δημοσιεύθηκε και στο Малышевский, ό.π., σελ. 29-43 (παραρτήματος).

²⁹ Τζώγα, ό. π., σελ. 477.

³⁰ Κυπριανού Γιούλη (Μητροπολίτου Ωρωπού και Φυλής), Το «Σιγγίλιον» τοῦ 1583, Φυλή 2011, σελ. 5-6.

Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς γράφτηκε το έργο αυτό³¹. Σίγουρα πάντως εντός της περιόδου 1583 (λίγο μετά την σύνταξη του Συνοδικού Τόμου Κωνσταντινουπόλεως) και Φεβρουαρίου 1587 (μιας και στην επιστολή του Μελετίου προς τον Κωνσταντίνο Κορνιακτό³², στις 2-3-1587, αναφέρεται στον Τόμο αυτόν). Η δε χρονολογία «-ξριή. Νοεμβρίου λ'» (30/11/1610) από το χειρόγραφο της Μονής Διονυσίου, που εξέδωσε ο Γεδεών, προφανώς αναφέρεται στην ημερομηνία δημιουργίας του χειρογράφου, μιας και ο κώδικας είναι του ΙΖ' αιώνας, και ολοκληρώνεται με το κείμενο αυτό του Μελετίου³³.

Ο Μελέτιος έγραψε επίσης πλειάδα επιστολών³⁴ σχετικές με το ημερολογιακό ζήτημα προς πολλούς παραλήπτες διαφόρων χωρών, δημιουργώντας παντού εστίες αντίστασης ορθοδόξου συνειδήσεως.

<http://www.hsir.org/pdfs/2011/06/22/20110622aSigglion1583/20110622aSigglion1583.pdf>

³¹ Ο Χρυσόστομος Παπαδόπουλος αναφέρει, άνευ τεκμηρίωσης, το έτος 1583, το οποίο αποδεχόμαστε ενταύθα για την χρονολογική ταξινόμηση των κειμένων (Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας, Αλεξάνδρεια 1935, σελ. 629).

³² Κωνσταντίνος Κορνιακτός ή Κονιορτός (1517-1603). Έλληνας ευγενής και μεγαλέμπορος της Πολωνίας, ο οποίος υπήρξε θερμός υπερασπιστής της Ορθοδοξίας http://en.wikipedia.org/wiki/Konstanty_Korniakt (Κείμενο 12).

³³ Spyr. Lambros, Catalogue of the greek manuscripts on Mount Athos, vol. I, Cambridge 1895, p. 385.

³⁴ Επιστολές του εξέδωσαν, σε περιοδικά κυρίως, οι Σακκελίων, Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Regel και άλλοι, αλλά οι πιο ολοκληρωμένες εκδόσεις επιστολών του υπήρξαν του Μαλισέφσκυ (Малышевский, στην παλαιά ρωσική μετεφρασμένες αυτές) του Legrand και του Μεθοδίου Φούγια (βλέπε βιβλιογραφία).

Ο Ιερεμίας κατά τον Φεβρουάριο του 1584 συλλαμβάνεται από τους Τούρκους και εξορίζεται· επανέρχεται δε τον Απρίλιο του 1587³⁵. Το αυτό έτος ο εν Κωνσταντινουπόλη ευρισκόμενος Πατριάρχης Ιεροσολύμων Σωφρόνιος ο Δ΄ συνυπογράφει την καταδίκη του Γρηγοριανού ημερολογίου σε δεύτερη, εντός λίγων ετών και για το ίδιο θέμα, Σύνοδο³⁶.

Την διετία 1588 – 1590 ο Ιερεμίας περιοδεύει σε Βλαχία, Μολδαβία, Πολωνία, Λιθουανία και Ρωσία προς

³⁵ Μέρτζιου, ό. π., σελ. 13-18.

³⁶ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ημερολογιτικών κατηγοριών έλεγχος, *Αθωνικοί Διάλογοι* (Ιούλιος – Αύγουστος 1978), σελ. 15, υπ. 1. Το γραφέν υπό του ιδίου (Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Ιστορία της Εκκλησίας Ιεροσολύμων, Ιεροσόλυμα/Αλεξάνδρεια 1910*, σελ. 482) ότι η Σύνοδος συγκλήθηκε το 1584 ελέγχεται ως ανακριβές, όχι μόνο διότι το έτος εκείνο ο Ιερεμίας βρισκόταν στην εξορία, αλλά και μιας και ο ίδιος ο συγγραφέας αμέσως μετά (αυτ., σελ. 483) γράφει πως ο Σωφρόνιος «μετά την καταδίκη του Γρηγοριανού ημερολογίου μετέβη εις Ιερουσαλήμ, λαβών φερμάνιον περί επισκευής της παρά τον Ιορδάνην Μονής του Αγίου Γερασίμου», το οποίο φερμάνιο φέρει χρονολογία 1588 όπως γνωρίζουμε (Αθανασίου Παπαδοπούλου – Κεραμέως, *Ανάλεκτα Ιεροσολυμιτικής σταχυολογίας, τόμος Δ΄, Εν Πετρουπόλει 1897*, σελ. 474). Πολλά από τα γραφόμενα, για τις Συνόδους και τα πρόσωπα που πρωταγωνίστησαν σε αυτές και όχι μόνο, στο *Αθανασίου Κομνηνού – Υψηλάντου, Τα μετά την Άλωσιν, Εν Κωνσταντινουπόλει 1870*, γέμουν ανακριβειών και χρονολογικών σφαλμάτων, όπως διαπιστώνει εύκολα ο μελετητής της περιόδου εκείνης (ένα εξώφθαλμο παράδειγμα είναι τα όσα αναφέρει ο Κομνηνός για την Σύνοδο του 1587 στην σελ. 113, τα οποία αποτελούν σχεδόν ακριβή αντιγραφή από τα γραφόμενα στο *Δοσιθέου Ιεροσολύμων, Ιστορία περί των εν Ιεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, Βουκουρέστι 1715*, σελ. 1169, τα οποία όμως αναφέρονται για την Σύνοδο του 1593, μιας και ο Μελέτιος δεν ήταν Πατριάρχης Αλεξανδρείας το 1587).

πνευματική ενίσχυση των εκεί Ορθοδόξων³⁷, οι οποίοι είχαν αρχίσει έναν τιτάριο αμυντικό αγώνα ενάντια στην παπική προπαγάνδα για αποδοχή της ημερολογιακής Καινοτομίας, αλλά και για ένωση με την Ρώμη³⁸.

Κυρίως υπέφεραν εκείνοι που βρίσκονταν υπό μη ορθόδοξο αυτοκράτορα, δηλαδή οι υπήκοοι της Πολωνο-Λιθουανικής Κοινοπολιτείας³⁹

Ήδη από το 1584 υφίσταντο διώξεις. Το έτος εκείνο, ανήμερα των Χριστουγέννων με το παλαιό ημερολόγιο, ο παπικός αρχιεπίσκοπος της Λεοντοπόλεως Ιωάννης Σολικόφσκυ, ζήτησε από τις Αρχές της πόλης να κλειστούν και σφραγιστούν οι ορθόδοξοι ναοί⁴⁰.

Μέγας υπερασπιστής των Ορθοδόξων και προσωπικός φίλος Ιερεμίου και του Μελετίου υπήρξε ο Κνέζης (Δούκας) της Κοινοπολιτείας Κωνσταντίνος Βασίλειος Οστρόγκσκυ⁴¹.

³⁷ Borkowski, ό. π., σελ. 95-108.

³⁸ Τότε γεννήθηκε και η περίφημη «Ουνία».

³⁹ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CF%89%CE%BD%CE%BF-%CE%9B%CE%B9%CE%B8%CE%BF%CF%85%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1

⁴⁰ Borkowski, ό. π., σελ. 41. Σφράγισμα ναών των παλαιοημερολογιτών (και όχι μόνο) έμελλε να δει δυστυχώς και η ορθόδοξη Ελλάδα μας επί ημερών των νεοημερολογιτών αρχιεπισκόπων Αθηνών Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου (1923-1935) και Σπυρίδωνος Βλάχου (1949 - 1956).

⁴¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Konstanty_Wasyl_Ostrogski

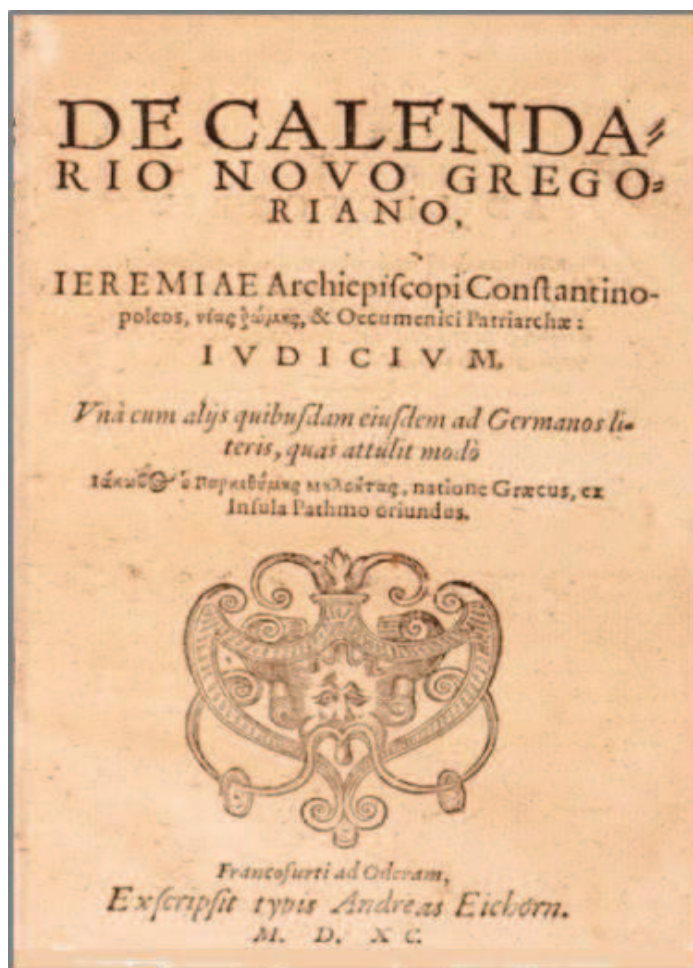

Ο Δούκας Κωνσταντίνος Βασίλειος Οστρόγκσκυ (1526-1608)

Προς τον Δούκα αυτόν απευθύνονται τρία από τα κείμενα της παρούσης εκδόσεως⁴².

⁴² Κείμενα 3, 4 και 24. Αξίζει να σημειωθεί ένα πολύ σημαντικό γεγονός, το οποίο δεν γνωρίζω αν είναι σχετικό με τον Δούκα αυτόν ή με άλλον «Κνέζη Βασίλειο». Όπως αναφέρει ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Νεκτάριος οι Ιησουίτες κατάφεραν να προσυλητίσουν στον παπισμό την κόρη του Δούκα. Εκείνη ήταν απαρηγόρητη διότι την είχαν πείσει οι Ιησουίτες πως οι Ορθόδοξοι κολάζονται και έκλαιγε συνεχώς για την υποτιθέμενη απώλεια της ψυχής του πατέρα της. Οι Ιησουίτες τότε για να την παρηγορήσουν, ξέθαψαν τα οστά του Δούκα και προέβησαν σε... αναβαπτισμό κατά τον παπικό τρόπο! Περί του απίστευτου αυτού γεγονότος βλέπε: Νεκταρίου Ιεροσολύμων, Προς τας Προσκομισθείσας Θέσεις παρά των εν Ιεροσολύμοις Φρατόρων διά Πέτρου του αυτών Μαϊστορος, Περί της Αρχής του Πάπα Αντίρρησις, Εν Γιασίω της Μολδαβίας 1682, σελ. 249.

Στα τέλη του 1589 ο Ιερεμίας στέλνει επιστολή προς τους Γερμανούς προτεστάντες λογίους⁴³, με την οποία απορρίπτει την φήμη, ότι αποδέχθηκε το νέο ημερολόγιο⁴⁴.

⁴³ Με τους οποίους στο άμεσο παρελθόν, στο οποίο είχαν αποτινάξει τον παπικό ζυγό, είχε συνομιλίες με σκοπό την προσέγγιση. Ο Ιερεμίας με τις περίφημες Αποκρίσεις του εξέθεσε την Ορθόδοξη Διδασκαλία και όταν διαπίστωσε την εμμονή των Προτεστάντων στις θέσεις του, διέκοψε τους διαλόγους, διατηρώντας βεβαίως απέναντί τους την οφειλομένη προς όλους χριστιανική αγάπη και συμπάθεια.

⁴⁴ De calendario novo gregoriano, Ieremiae Archiepiscopi Constantinopoleos, Frankofurti 1590, στο οποίο και η επιστολή του Κρουσίου, η Επιστολή προς Αρμενίους εκ του Τόμου Κωνσταντινουπόλεως και άλλες επιστολές. Την επιστολή αυτή προς τον Μαρτίνο Κρούσιο και τους υπολοίπους Προτεστάντες αναδημοσίευσε και ο πολύς Κωνσταντίνος Σαθάς στην εφημερίδα Κλειώ στο τεύχος 578 της 15^{ης} / 27^{ης} Ιουλίου 1872 (Κείμενο 13).

Την ίδια απάντηση δίδει και δύο έτη αργότερα σε επιστολή του προς τον Μητροπολίτη Κιέβου Μιχαήλ⁴⁵.

Μάλιστα ο Ιερεμίας στις 6-7-1590 είχε αποστείλει και επικριτική επιστολή, τρίτη για το ίδιο θέμα, στον Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρο⁴⁶, ο οποίος είχε επιδείξει αμφίθυμη συμπεριφορά απέναντι στην ημερολογιακή καινοτομία⁴⁷. Σημαντική συνεισφορά στην διαφώτιση του

Γαβριήλ επί του θέματος έχει και ο Μελέτιος Πηγάς, ο οποίος με επιστολιμαία διατριβή του, που συνέταξε το 1596, υπερτονίζει την ορθότητα του παλαιού ημερολογίου και πασχαλίου⁴⁸.

Με την Μεγάλη Πανορθόδοξο Σύνοδο του 1593 κατακρίνεται με αυξημένο κύρος το Γρηγοριανό ημερολόγιο⁴⁹, διότι προσβάλλει το Ορθόδοξο Πασχάλιο, το

⁴⁵ Κείμενο 15.

⁴⁶ Σκίτσο του (βλέπε εικόνα κάτω δεξιά της σελίδας) δημοσιεύθηκε στο *E. Legrand, Bibliographie hellenique : ou description raisonnee des ouvrages publies en Grec par des Grecs aux XVe et XVIe siecle, tome 3, Paris 1885.*

⁴⁷ Τζώγα, ό. π., σελ. 316.

⁴⁸ Κείμενο 22.

⁴⁹ Κείμενο 18.

οποίο η Εκκλησία όρισε να μείνει αμετακίνητο. Στην Μεγάλη Σύνοδο του 1593, εκτός από τους πρωτεργάτες και ψυχές του αντιαρετικού αγώνος Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμία και Αλεξανδρείας Μελέτιο (στον οποίο είχε ανατεθεί και η εκπροσώπηση του Αντιοχείας Ιωακείμ και, αργότερα⁵⁰, του Ιεροσολύμων Σωφρονίου), συμμετείχαν επίσης και σαρανταένα⁵¹ Αρχιερείς του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η Σύνοδος συνήλθε στον ναό της Παναγίας της Παραμυθίας στην περιοχή που είχαν οι Ηγεμόνες της Βλαχίας τα παλάτια τους (Βλαχ-Σαράι)⁵².

Τα ερείπια του ναού της Παναγίας Παραμυθίας σήμερα

⁵⁰ Διότι οι εργασίες της Συνόδου κράτησαν κάποιον καιρό (Παπαδοπούλου, Σχέσεις, ό.π., σελ. 269).

⁵¹ Αθανασίου Παπαδοπούλου – Κεραμέως, Ανέκδοτα Ελληνικά, Εν Κωνσταντινουπόλει 1884, σελ 74-75 (όπου και ονομαστικά όλοι οι Αρχιερείς).

⁵² Ο ναός καταστράφηκε από πυρκαγιά την δεκαετία του 1970.

Ο Μελέτιος, τόσο πριν, όσο και μετά την Μεγάλη Σύνοδο, συγγράφει και στέλνει επιστολές, σε όλα τα μέρη του κόσμου, για να διαφωτίσει περί του θέματος· και όχι μόνο προς ορθοδόξους.

Όπως παλαιότερα ο Ιερεμίας προς τους Αρμένιους, έτσι και έπειτα ο Μελέτιος αποστέλει επιστολή προς ετεροδόξους, τους Κόπτες. Η επιστολή του αυτή «*τοις Ευλαβεστάτοις Αρχιερεύσι, και ιερεύσι, συν τοις Άρχουσι και τοις λοιποίς των κατ' Αίγυπτον, και Θήβας τας άνω, και των επέκεινα Κόπτων*»⁵³, τους οποίους πίεξαν αφόρητα οι παπικοί να δεχτούν το νέο ημερολόγιο, υπήρξε τόσο καθοριστική, που ακόμη και σήμερα οι Κόπτες δεν έχουν αποδεχθεί το παπικό ημερολόγιο.

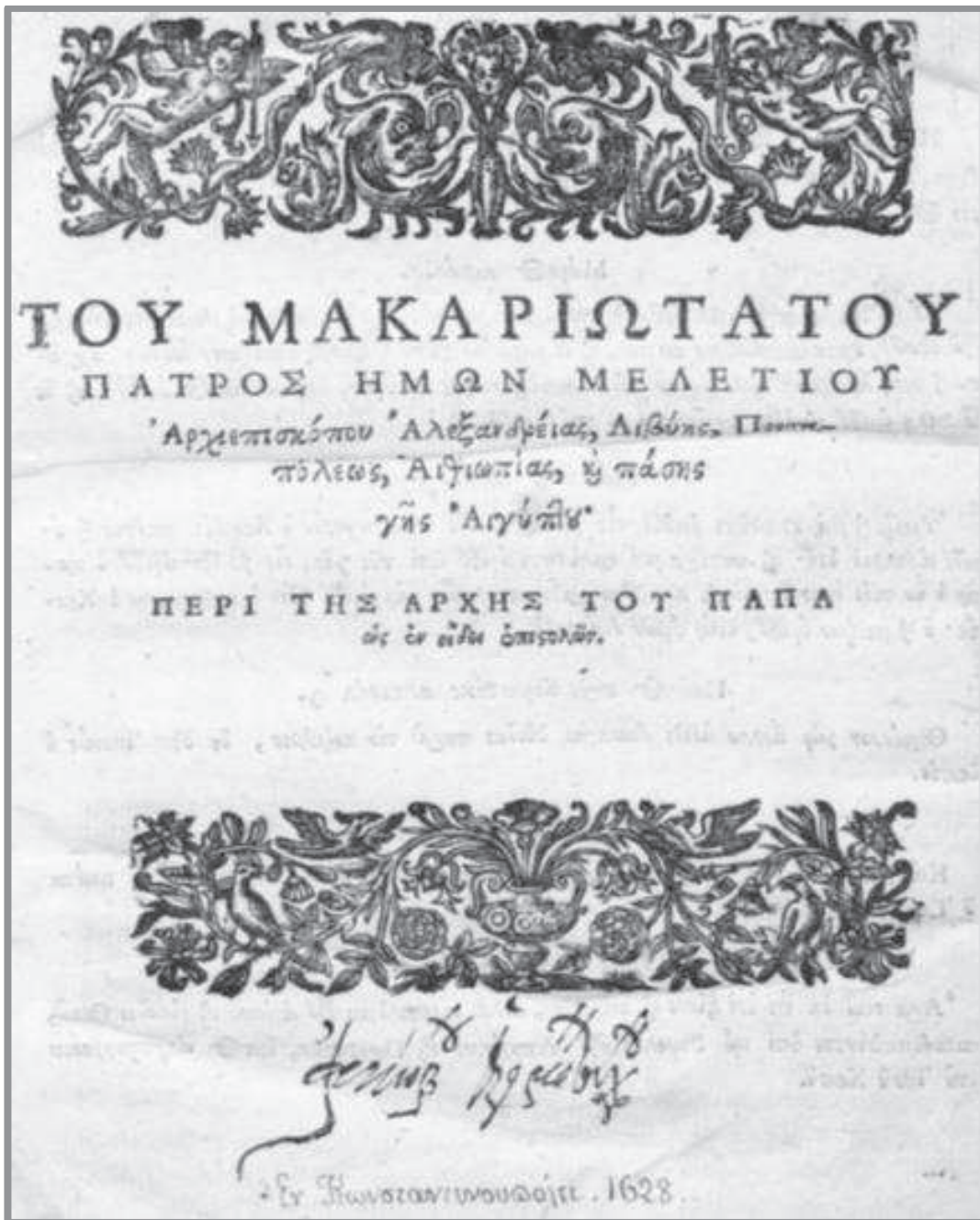
Με την κοίμηση του Ιερεμίου το 1595 το βάρος του Αγώνα κατά των δυνάμεων της Δύσεως έπεσε αποκλειστικά στους ώμους του Μελετίου, ο οποίος και δικαίως χαρακτηρίστηκε ως «ο μετά το σχίσμα νέος Φώτιος»⁵⁴.

Από τις επιστολές του, κατά τα έτη 1596-1599, ξεχωρίζει εκείνες προς τους ορθοδόξους τους ευρισκόμενους στη Δύση⁵⁵, χωρίς βεβαίως και οι άλλες να υστερούν.

⁵³ Κείμενο 20.

⁵⁴ Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη, Μελέτιος Πηγάς, ό. π., σελ. 27.

⁵⁵ Κείμενα 16 και 23.

Κάποιες από αυτές εξέδωσε ο ανιψιός και μαθητής του, μετέπειτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Κύριλλος ο Λούκαρης, σε σπουδαία αντιπαπική συλλογή κειμένων⁵⁶.

⁵⁶ Μελετίου Πηγά, Περί της αρχής του Πάπα, Εν Κωνσταντινουπόλει 1628, σελ. 1-34. Το έργο αυτό περιλαμβάνει αντιπαπικά κείμενα και άλλων ορθοδόξων συγγραφέων της εποχής.

Ο Άγιος Μελέτιος κοιμήθηκε στις 13 Σεπτεμβρίου 1601· τα δε συγγράμματά του «*παραμένουσι εν τη ιστορία της Εκκλησίας αιώνιον μνημείον αφθίτου δόξης*»⁵⁷. Αν μπορούσαμε να συνοψίσουμε ολόκληρη την ζωή του, την διδασκαλία του, την αγωνία του σε μία μόνο παραινετική φράση αυτή θα ήταν: «*μὴ ἐξέλθης τῶν πατρῶων εὐρεῖν ἄλλαχόθι τὸν Χριστόν*»⁵⁸.

Από τα παραπάνω, και από την μελέτη των Κειμένων, γίνεται φανερό πως η Ορθόδοξη Εκκλησία καταδίκασε την ημερολογιακή Καινοτομία, τόσο διότι αυτή θίγει το Αιώνιο Πασχάλιο (το οποίο εξασφαλίζει να μην συνεορτάζουμε ποτέ με τους Ιουδαίους, που ήταν ο κύριος σκοπός των Αγίων Αποστόλων και Πατέρων της Εκκλησίας), όσο και γιατί αποτελεί κατάκριτο νεωτερισμό, αλλά, επιπλέον, και μέγα προπαγανδιστικό όπλο των αιρετικών, παλαιότερων (παπικών / λατινοφρόνων) και νεωτέρων (οικουμενιστών).

⁵⁷ Χρ. Παπαδοπούλου, Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας, ό.π., σελ. 668. Αυτά τα επαινετικά ομολόγησε ο αρχιεπίσκοπος που εισήγαγε το νέο ημερολόγιο στην Εκκλησία της Ελλάδος το 1924. Τα δε κείμενα του Αγίου Μελετίου που παρουσιάζονται στην παρούσα συλλογή, θα αποδείξουν όμως και το πόσο άδικη ήταν η κρίση του ιδίου του Παπαδόπουλου, στο ίδιο έργο λίγες σελίδες πριν, όταν έγραφε: «τα επιχειρήματα αυτού (σ. ημ. του Μελετίου για το ημερολογιακό) βεβαίως στερούνται πολλής ακριβείας. Δεν φαίνεται γνωρίζων τα θεμελιώδη σφάλματα του Ιουλιανού ημερολογίου, ουδ' αποδίδει σημασίαν εις το γεγονός ότι η Γρηγοριανή χρονολόγησις μαθηματικώς και αστρονομικώς ήτο ακριβεστέρα» (αυτόθι, σελ. 629).

⁵⁸ Κείμενο 10.

Η συμβολή, σε αυτήν την καταδίκη, των αιιδίμων Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου του Β΄ και Αλεξανδρείας Μελετίου του Α΄, υπήρξε ανεκτίμητη και οφείλουμε όσοι θεωρούμε τους εαυτούς μας πραγματικά Ορθοδόξους να τους τιμούμε ιδιαιτέρως και να μιμούμαστε το παράδειγμά τους.

Ας είναι αιωνία η μνήμη τους!

Νικόλαος Μάννης
Αύγουστος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Σύντομα βιογραφικά των δύο αιιδίμων Πατριαρχών.....</i>	<i>5</i>
<i>Σημείωμα.....</i>	<i>7</i>
<i>Πρόλογος υπό του Πανοσ. Αρχιμανδρίτου Ευθυμίου Μπαρδάκα.....</i>	<i>9</i>
<i>Η καταδίκη του Γρηγοριανού Ημερολογίου από την Εκκλησία κατά τον ΙΣΤ΄ αιώνα & η συμβολή σε αυτήν των Πατριαρχών Ιερεμίου του Τρανού & Μελετίου του Πηγά... </i>	<i>15</i>
<i>Κείμενα:</i>	
<i>1. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρο (Ιούλιος 1582).....</i>	<i>35</i>
<i>2. Επιστολή Πρωτοσυγγέλου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον καρδινάλιο της Santa Severina (1582).....</i>	<i>37</i>
<i>3. Εκ της Επιστολής Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τους Ορθοδόξους της Νοτιοδυτικής Ρωσίας (1583).....</i>	<i>39</i>
<i>4. Εκ του Συνοδικού Τόμου Κωνσταντινουπόλεως Σιγγίλιο Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου και Πατριάρχου Αλεξανδρείας Σιλβέστρου προς τον Δούκα Κωνσταντίνο Βασίλειο Οστρόγκσκυ και τους ορθοδόξους της Μικράς Ρωσίας (Ιανουάριος 1583).....</i>	<i>50</i>
<i>5. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τους Ορθοδόξους της Δυτικής Ρωσίας (1583).....</i>	<i>58</i>
<i>6. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τον Δόγη Nicolo Da Ponte (Φεβρουάριος 1583).....</i>	<i>60</i>

7. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρο (Ιούλιος 1583).....64
8. Εκ του Συνοδικού Τόμου Κωνσταντινουπόλεως Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου και Πατριάρχου Αλεξανδρείας Σιλβέστρου προς τους Αρμενίους της Λεοντοπόλεως (20-11-1583).....67
9. Τόμος Αλεξανδρινός Πρωτοσυγγέλου Αλεξανδρείας Μελετίου του Πηγά προς τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Σιλβέστρο (1583)..... 73
10. Επιστολή Πρωτοσυγγέλου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Πρεσβύτερο Ιωάννη Γράσο (19-9-1584)..... 94
11. Επιστολή Πρωτοσυγγέλου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Ιερομόναχο Θεοδόσιο (Φεβρουάριος 1585).....100
12. Επιστολή Πρωτοσυγγέλου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Κωνσταντίνο Κορνιακτό (2-3-1587).....103
13. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τους εν Τυβίγγη Διαμαρτυρομένους (Σεπτέμβριος 1589)..... 104
14. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρο (6-7-1590)..... 108
15. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τον Μητροπολίτη Κιέβου Μιχαήλ (4-5-1591)..... 111
16. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τους Ορθοδόξους της Μεσσήνης (1592).....116
17. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Αυτοκράτορα της Ρωσίας Θεόδωρο (1592).....120

18. Αποφάσεις Πανορθόδοξου Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως (12-2-1593).....	125
19. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Αυτοκράτορα της Ρωσίας Θεόδωρο (12-9-1593).....	139
20. Εγκύκλιος Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τους Κόπτες (11-12-1594).....	141
21. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Βασιλέα της Αιθιοπίας (1595).....	144
22. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρο (1596).....	146
23. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τους Ορθοδόξους της Δύσεως (α.χ. μάλλον 1596).....	153
24. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Δούκα Κωνσταντίνο Βασίλειο Οστρόγκσκυ και τους ορθοδόξους της Μικράς Ρωσίας (3-10-1597).....	156
25. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Επίσκοπο Λεοντοπόλεως Γεδεών (1597).....	177
26. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Καγκελάριο της Πολωνο-Λιθουανικής Κοινοπολιτείας Ιωάννη Ζαμοσκήνο (1598).....	188
27. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τους Ορθοδόξους της Λεοντοπόλεως (1599).....	191
28. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τους Σαυρομάτες (1599).....	194
29. Επιστολή Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ματθαίο (1599).....	197
30. Εκ της επιστολής Πατριάρχου Αλεξανδρείας Μελετίου προς τον Υπάτιο Ποτσεί (15-10-1599).....	200

Παράρτημα:

1. Επιστολή Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου προς τον Πάπα Γρηγόριο τον ΙΓ΄ (Αύγουστος 1583).....205

2. «Σιγγίλον» Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου (20-11-1583).....212

Βιβλιογραφία.....223

Κατάλογος των εκλεκτών συνδρομητών.....230

Περιεχόμενα.....232